

12.4.2018

Vasemmistoliitto rp:n lausunto ehdotuksesta reservipoliisia koskevaksi lainsäädännöksi

Vasemmistoliitto rp:n kannanotot

Vasemmistoliitto ei pidä esitystä uuden reservipoliisin käyttöönottamisesta ns. normaalioloissa tarpeellisena eikä tarkoituksenmukaisena, eikä esitetyllä tavalla myöskään poikkeusoloissa.

Vasemmistoliitto tunnistaa esitysluonnoksessa mainitut yleistä turvallisuutta vaarantavat uhkakuvat ja niihin varautumisen tarpeen, mutta toteaa, että esityksessä mainituista uhista monet kuuluvat pääasiassa muille viranomaisille kuin poliisille ja siltäkin osin kuin tehtävät kuuluvat poliisille, tehtävistä suoriutuminen poliisilta edellyttää vähintään poliisin AMK-tutkintoa ja ammatissa pätevöitymistä sekä kotimaisten ja EU-viranomaisten yhteistyötä.

Perustelut

1. Varsinaiset säännösehdotukset on kirjoitettu hyvin yleisluontoisesti ja paljon on jätetty asetuksen varaan

Säännöksistä ei saa kovin jäsentynyttä ja selkeää kuvaa siitä milloin ja missä olosuhteissa ns. normaaliolojen häiriötilanne on käsillä sillä tavalla, että valtioneuvostolle syntyy peruste ottaa käyttöön 2000 miehen reservipoliisi.¹ Lakiesityksen 2 §:n mukaan valtioneuvoston vapaaseen harkintaan jää myös se, kotiuttaako se kerran käyttöönottamansa reservipoliisin vai ei.² Esityksen perusteluissa yhtenä kriteerinä esitetään, että normaaliolojen häiriötilanteilla tarkoitettaisiin yhteiskunnan turvallisuutta heikentäviä tilanteita tai sellaisia tilanteita, joissa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen

¹ Lakiluonnoksen 12 §:n 1 momentin mukaan "reservipoliisihenkilöstöön kuuluva voidaan nimittää 2 §:ssä säädettyjen edellytysten täyttyessä poliisihallinnon valtion virkamieslain 9 §:ssä säädettyyn määräaikaan virkasuhteeseen, jolloin hänen palvelussuhteensa ehdot määräytyvät siten kuin valtion virkamiesten osalta on säädetty."

² Lakiluonnoksen 2 §:ssä edellytykset on kuvattu näin: "Jos normaaliolojen häiriötilanteessa on tarpeen, voi valtioneuvosto päättää poliisin henkilöstön täydentämisestä reservipoliisihenkilöstöllä. Valmiuslaissa (1552/2011) tarkoitetuissa poikkeusoloissa tai puolustustilalaisissa (1083/1991) tarkoitettussa puolustustilassa voidaan päättää poliisin henkilöstön täydentämisestä reservipoliisihenkilöstöllä kyseisissä laeissa säädettyllä menettelyllä.

Normaaliolojen häiriötilanteilla tarkoitetaan sellaisia poikkeuksellisia tilapäisiä tilanteita, joissa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen ei ole mahdollista poliisin olemassa olevin voimavaroin.

Valtioneuvosto voi peruuttaa päätöksensä, kun reservipoliisihenkilöstö ei ole enää 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa tarpeen."

ei ole mahdollista olemassa olevilla voimavaroilla (s.27). Tämä kriteeri jättää sijaa varsin mielivaltaisellekin päätöksenteolle.

Lakiluonnoksen soveltamisalasäännöksen mukaan laissa säädetään poliisin apuna toimivasta reservipoliisihenkilöstöstä, jonka tarkoituksena on edistää poliisin valmiuksia turvata poliisin toimintakyky normaaliolojen häiriötilanteissa sekä poikkeusoloissa ja puolustustilassa. Reservipoliisihenkilöstö voidaan ottaa käyttöön tässä laissa säädetyllä tavalla (1 §). Säännöksen perusteluissa todetaan, että reservipoliisihenkilöstön tarkoituksena olisi turvata poliisin toimintakyky silloin, kun yhteiskunnassa tapahtuu jotain ennakoimatonta ja tavanomaisesta poikkeavaa, joka vaatii poliisilta erityisiä voimavaroja, ja että tässä laissa säädettäisiin siitä, miten reservipoliisihenkilöstö voitaisiin ottaa käyttöön tällaisissa tilanteissa.

Toteamme, että "ennakoimattomia" ja "tavanomaisesta poikkeavia tilanteita" varten meillä on jo olemassa ammattikoulutettu poliisi ja nyt pitää huolehtia siitä, että sen henkilöstö ja sen taidot ovat oikein mitoitettu. Tätä resurssia ei voida korvata ammattitaidottomalla vapaaehtoispoliisilla. Poliisilain 1 §:ssä poliisin keskeiset tehtävät on ilmaistu seuraavasti:

"Poliisin tehtävänä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Poliisi toimii turvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten sekä yhteisöjen ja asukkaiden kanssa ja huolehtii tehtäviinsä kuuluvasta kansainvälisestä yhteistyöstä."

Esitys sisältää asetuksella ja Poliisihallituksen ohjeilla säätämistä, mikä saattaa olla perustuslain kannalta ongelmallista.³ Esitysluonnoksen perustelujen mukaan "Reservipoliisit eivät olisi poliisimiehiä vaan tässä laissa ja sen nojalla annettavassa asetuksessa säädettäisiin reservipoliiseista tyhjentävästi. Reservipoliiseja koskien voitaisiin antaa Poliisihallituksen toimesta myös määräyksiä ja ohjeita." (1 §:n perustelut s. 26).

2. Ns. normaaliolojen häiriötilanne ja sen kuvaus

Vasemmistoliitto toteaa, että

- *Esityksessä ns. "normaaliolojen häiriötilanne" esitetään lakiin ns. legaalikäsitteeksi, mutta sitä ei ole kyetty tai haluttu määritellä*

³ Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan "[j]ulkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia".

Perustuslain 80 §:ssä säädetään asetuksen antamisesta ja lainsäädäntövallan siirtämisestä. Sen mukaan Tasavallan presidentti, valtioneuvosto ja ministeriö voivat antaa asetuksia tässä perustuslaissa tai muussa laissa säädetyn valtuuden nojalla. Lailla on kuitenkin säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan. Jos asetuksen antajasta ei ole erikseen säädetty, asetuksen antaa valtioneuvosto.

Myös muu viranomainen voidaan lailla valtuuttaa antamaan oikeussääntöjä määrätyistä asioista, jos siihen on sääntelyn kohteeseen liittyviä erityisiä syitä eikä sääntelyn asiallinen merkitys edellytä, että asiasta säädetään lailla tai asetuksella. Tällaisen valtuutuksen tulee olla soveltamisalaltaan täsmällisesti rajattu.

riittävän tarkkarajaisesti ja täsmällisesti, jotta laista selviäisi, milloin tällainen tilanne on käsillä ja missä olosuhteissa lain perusteella noin 2000 reservipoliisia voitaisiin käyttää;

- Että esityksen perusteluissa ns. normaaliolojen häiriötilanteiden kuvaukset ovat luonteeltaan esimerkinomaisia ja yksittäistapauksellisia ilman, että niiden perusteella syntyisi mitään selvää normia reservipoliisin asettamisen kynnyksestä. (2 ja 4 §:n perustelut s. 27-28).

- Että esityksen perustelut varautumisesta uhkiin on esitetty melko epäanalyttisesti ja uhkakuvastossa on haasteita, joihin reservipoliisista ei liene suurtakaan apua (kyber- ja hybridiuhat sekä informaatiovaikuttaminen) ns. normaaliaikojen häiriötilanteissa.

- Esitystä perustellaan täsmälleen samoilla uhkilla kuin siviili- ja sotilastiedustelulakiesityksiä.

Ns. normaaliolojen häiriötilanteisiin on perusteluissa rakennettu sisään myös paljon muiden viranomaisten tehtäviä, joista voidaan todeta seuraavaa:

- Tilanteessa, jossa poliisin henkilöstö ei riitä ns. normaalioloissa tehtävien suorittamiseen, poliisi voi saada virka-apua Puolustusvoimilta, Tullilta ja Rajavartiolaitokselta sekä Pelastustoimelta.
- Hallitsemattoman maahanmuuton tilanteet itärajalta ja laiva- ja lentoasemilla kuuluvat EU:n ulkorajavalvontana Rajavartiolaitokselle ja EU:n ulkorajavalvonnasta vastaavalle Euroopan raja- ja merivartiostolle (Frontexille)⁴. Rajavartiolain 15 a §:n pääsääntönä on, että valtioneuvoston yleisistunto voi päättää pyytää apua hallitsemattoman maahanmuuton tilanteissa ulkorajoilla Frontexilta, mutta jos yleiseen järjestykseen, sisäiseen turvallisuuteen tai kansanterveyteen kohdistuva uhka kuitenkin välttämättä edellyttää pyynnön kiireellistä esittämistä, sisäministeri voi esittää pyynnön, kunnes valtioneuvoston yleisistunto ratkaisee asian.

⁴ Rajavartiolain 15 a §:ssä (619/2017) säädetään tuesta Euroopan raja- ja merivartiostolta. Sen mukaan Valtioneuvoston yleisistunto päättää Eurooppalaisesta raja- ja merivartiostosta ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/399 muuttamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 863/2007, neuvoston asetuksen (EY) N:o 2007/2004 ja neuvoston päätöksen 2005/267/EY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/1624 (*raja- ja merivartiostoasetus*) 15 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun nopean rajaintervention käynnistämistä koskevan pyynnön esittämisestä Euroopan raja- ja merivartiostolle. Jos yleiseen järjestykseen, sisäiseen turvallisuuteen tai kansanterveyteen kohdistuva uhka kuitenkin välttämättä edellyttää pyynnön kiireellistä esittämistä, sisäministeri voi esittää pyynnön, kunnes valtioneuvoston yleisistunto ratkaisee asian.

Eurooppalainen raja- ja merivartiosto Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/1624 Eurooppalaisesta raja- ja merivartiostosta ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/399 muuttamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 863/2007, neuvoston asetuksen (EY) N:o 2007/2004 ja neuvoston päätöksen 2005/267/EY kumoamisesta (*raja- ja merivartiostoasetus*) tuli voimaan 6.10.2016. Asetuksen säännöksiä nopean toiminnan reservistä ja nopean toiminnan kalustoreservistä sovelletaan 7.12.2016 alkaen. Asetuksen palautusreservisäännöksiä sovelletaan 7.1.2017 alkaen. HE 40/2017 vp

EU-asetuksella perustettiin Eurooppalainen raja- ja merivartiosto varmistamaan Euroopan yhdennetty rajaturvallisuus ulkorajoilla, jotta ulkorajojen ylittämistä voidaan hallita tehokkaasti. Eurooppalaisen raja- ja merivartioston muodostavat Euroopan raja- ja merivartiostot (Frontex) ja rajaturvallisuudesta vastaavat jäsenvaltioiden viranomaiset, myös rannikkovartiostot niiden hoitaessa rajavalvontatehtäviä. HE 40/2017 vp

- Luonteeltaan sotilaalliset uhkat rajalla ja niihin vastaaminen kuuluu puolustusvoimien valmiuosastoille ja yksiköille⁵ sekä Rajavartioston rajajoukoille.
- Ydinlaitosonnettomuuksien hallinta kuuluu poliisin ohella keskeisesti pelastuslaitosten viranomaisille ja terveydenhuollon viranomaisille

⁵ Maavoimilla on ollut kesästä 2017 alkaen jatkuvassa valmiudessa olevat valmiuosastot ja valmiusyksiköt, jotka on muodostettu kantahenkilökunnasta ja valmiusyksikkökoulutuksen käyneistä varusmiehistä. Joukoilla valmistaudutaan vaativiin taistelutehtäviin. Valmiusyksiköt mahdollistavat maavoimien reagoitakyvyn koko maana alueella vuoden- ja vuorokaudenajasta sekä varusmiespalveluksen koulutuskausista riippumatta. (Evl. Jukka Nurmi, Sotilasaikakauslehti 3/2018, s. 16)

- Vasemmistoliitto toteaa, että esitysluonnoksen perusteluissa ns. normaaliolojen häiriötilanteiden ja poikkeusolojen välistä rajaa halutaan hämärtää. Tämä on mielestämme huolestuttava suunta, jossa tiettyjen uhkien korostaminen ja niihin moninkertainen varautuminen muistuttavat sotaan tai sodan kaltaisiin olosuhteisiin valmistautumista;⁶

3. Reservipoliisin toimivaltuudet ja voimankäyttövaltuudet

Reservipoliisin valtuudet

Vasemmistoliiton mielestä, mikäli esitys tuodaan eduskuntaan, esitystä reservipoliisin toimivaltuuksista tulisi joka tapauksessa esityksen jatkovalmistelussa arvioida uudestaan eikä varsinaisen poliisin tehtäviä tulisi siirtää tässä määrin reservipoliisin hoidettavaksi.

Vasemmistoliitto toteaa, että esitysluonnoksen mukaan reservipoliisi saa vaatimattomaan koulutukseensa nähden huomattavan paljon poliisin toimivaltuuksista (esitysluonnoksen 6 §).

Lisäksi toteamme, että reservipoliisille esitetään laajoja toimivaltuuksia, ja tällä perusteella sille ollaan esittämässä koulutusrajoitteesta riippuen myös laajaa oikeutta voimankäyttövälineiden käyttöön sekä aseenkanto-oikeutta, mitä emme pidä tarkoituksenmukaisena.⁷

Vasemmistoliitto arvio, että ehdotus siirtää perustuslain 124 §:n⁸ vastaisesti merkittävää julkisen vallan käyttöä taholle, joka koulutuksensa ja osaamisensa vuoksi ei ole verrattavissa virkavastuulla toimiviin poliisimiehiin eli viranomaiseen. Esitysluonnoksessakin on useassa yhteydessä todettu, että reservipoliisit eivät ole poliiseja (s. 37)⁹

⁶ Esitysluonnoksen johdannossa viitataan samoin kuin tiedustelulakiesityksissä, turvallisuusympäristön viimeaikaiseen muutokseen, mikä on luonut uusia uhkia ja epävakautta. ” Sisäisen turvallisuuden selonteon mukaan Venäjän ja lännen suhteiden huononeminen, kansainvälinen terrorismi, kyberuhat ja laajamittainen laiton maahantulo ovat merkittävimmät viimeaikaiset muutokset turvallisuusympäristössä. Muuttuneessa tilanteessa korostuu yhteiskunnan ja viranomaisten varautuminen.” esityksen s. 4

⁷ Esitysluonnoksen kansainvälisestä vertailuosasta ilmenee, että vain Virossa ja Saksan Baden-Württembergissä sekä erityistilanteissa Tanskassa vapaaehtoiselle täydennyspoliisille on sallittu voimankäyttövälineiksi lievempien voimankäyttövälineiden lisäksi luotiase. Englannissa vapaaehtoispoliisi suorittaa samoja tehtäviä kuin poliisi, mutta Englannissa peruspoliisi ei ole normaalitilanteessa varustettu luotiaseella. Ruotsissa on ollut vuonna 1986 perustettu valmiuspoliisijärjestelmä (beredskapspolis), josta on luovuttu vuonna 2012. Vaikka valmiuspoliisijärjestelmästä on Ruotsissa luovuttu, aktiivisilla henkilöillä on Ruotsissa kuitenkin mahdollisuus osallistua poliisin vapaaehtoistoimintaan (Volontörverksamhet inom Polisen). Ruotsissa koulutetut vapaaehtoiset voivat hoitaa erilaisia tehtäviä, joihin ei edellytetä erillisiä toimivaltuuksia. Vapaaehtoiset voivat esimerkiksi jakaa kansalaisille informaatiota rikoksilta suojautumisesta, raportoida poliisille paikallisista liikenneoloista valvonnan priorisoimiseksi, auttaa poliisia lupahallinnon ruuhkissa jakamalla poliisin tiloissa informaatiota ja vastaamalla yksinkertaisiin kysymyksiin sekä avustaa rikoksen uhriksi joutunutta erilaisissa asioissa. Saksan Hessenin osavaltiossa on vuodesta 2000 alkaen ollut vapaaehtoisia kansalaisia poliisin apuna. Hessenissä vapaaehtoisina toimivat saavat 50 tuntia kestävän koulutuksen tehtävään. Hessenissä vapaaehtoiset poliisit eivät ole aseistettuja, mutta he kantavat itsepuolustustarkoituksiin pippurisumutetta. Baden-Württembergissä vapaaehtoiset saavat kuuden viikon kestoisen tiiviin teorian ja käytännön koulutuksen.

⁸ Perustuslain 124 §:ssä säädetään hallintotehtävän antamisesta muulle kuin viranomaiselle. Pykälän mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia.

⁹ Perustuslakivaliokunnan linjauksia PeL 124 §:stä poliisitoiminnan osalta: Valiokunta on pitänyt selvänä, että perustuslaki estää varsinaisen poliisitoiminnan yksityistämisen (PeVL 28/2001 vp, s. 6/1).

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on ottanut kantaa täydennyspoliisitoiminnan ja perustuslain 124 §:n suhteeseen lausunnossaan PeVL 67/2010 vp. Lausunto koski hallituksen esitystä HE 224/2010 vp poliisilainsäädäntöön ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Hallituksen esityksessä täydennyspoliisihenkilöstöön kuuluvalle esitettiin yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi sellaisia toimivaltuuksia, jotka poliisilain mukaan kuuluvat poliisimiehelle. Täydennyspoliisihenkilöstön voimakeinojen käyttöoikeus puolestaan olisi määräytynyt vastaavin perustein kuin poliisimiehen pyynnöstä poliisimestä avustavan sivullisen voimankäyttöoikeus. Perustuslakivaliokunta muistutti lausunnossaan perustuslain 124 §:n sääntelystä. Tätä taustaa vasten perustuslakivaliokunta katsoi, että hallituksen esitykseen sisällyntynyt ehdotus täydennyspoliisien toimivaltuuksien sääntelystä oli yleisyydessään selvästi vastoin perustuslain 124 §:ää.

Normaaliolojen häiriötilanteissa reservipoliisi voi käyttää tehtäviensä suorittamiseksi niitä poliisin toimivaltuuksia, joihin hän on saanut koulutuksen ja joista on säädetty poliisilain 2 luvun 1 §:ssä, 2 §:n 1 ja 3 momentissa, 3 §:n 1 momentissa, 5 §:n 1 momentissa, 6, 7 §:ssä, 10 §:n 1 momentissa, 11, 12, 13, 14, 18 ja 20 §:ssä ja 3 luvussa. (esitysluonnoksen 6 §:n 2 momentti)

Reservipoliisi saisi lakiluonnoksen 6 §:n mukaan muun muassa

- oikeuden saada jokaiselta tiedot tämän nimestä, henkilötunnuksesta tai sen puuttuessa syntymäajasta ja kansalaisuudesta sekä paikasta, josta hän on tavoitettavissa ja kieltäytymistapauksessa oikeuden selvittää henkilöllisyys henkilötuntemerkkien perusteella ja (PolL 2 luku 1 §:n 1 mom ja 2 mom); ja
 - edelleen oikeuden ottaa kiinni henkilö, joka kieltäytyy antamasta henkilötietoja tai antaa siinä tarkoitetuista seikoista todennäköisesti virheellisen tiedon, jos kiinniottaminen on välttämätöntä henkilöllisyyden selvittämiseksi (PolL 2 luku 1 §:n 3 mom);
 - oikeuden ottaa kiinni henkilö hänen suojaamiseen henkeä, ruumiillista koskemattomuutta, turvallisuutta tai terveyttä välittömästi uhkaavalta vakavalta vaaralta, jos henkilö ei kykene pitämään huolta itsestään eikä vaaraa voida muuten poistaa tai henkilöstä huolehtia muilla keinoin (PolL 2 luku 2 §:n 1 mom);
 - oikeuden ottaa kiinni etsintäkuulutettu, joka toimivaltaisen viranomaisen antaman kuulutuksen mukaan on vangittava tai otettava säilöön. (PolL 2 luku 3 §:n 1 mom);
 - oikeuden päästä kotirauhan suojan piiriin tilan haltijan suostumuksella: oikeus rikoslain (39/1889) 24 luvun 11 §:ssä tarkoitetun kotirauhan tai saman luvun 3 §:ssä tarkoitetun julkisrauhan suojaaman tilan tai muun paikan haltijan tai tämän edustajan pyynnöstä poistaa henkilö, joka ilman laillista oikeutta tunkeutuu, menee salaa tai toista harhauttamalla taikka kätkeytyy sinne tai jättää noudattamatta käskyn poistua sieltä. (PolL 2 luku 5 §:n 1 mom);
 - oikeuden päästä kotirauhan tai julkisrauhan suojaamaan tilaan tai muuhun paikkaan tai tilaan tai muuhun paikkaan, johon ei ole yleistä pääsyä, taikka kulkuneuvoon ja suorittaa siellä tarvittaessa etsintä, jos on perusteltua syytä olettaa, että: 1) henkeä, terveyttä tai henkilökohtaista vapautta vaarantava tai huomattavaa omaisuus- tai ympäristövahinkoa aiheuttava teko tai tapahtuma on välittömästi uhkaamassa tai käynnissä; 2) joku on jo tapahtuneen rikoksen tai onnettomuuden taikka muun
-

vastaavan syyn vuoksi välittömän avun tarpeessa; tai 3) etsinnässä löytyy kuollut henkilö.

Vasemmistoliitto tähdentää sitä,

- *Että poikkeusoloissakin poliisin toiminnan tulee perustua lakeihin ja niiden pohjalta annettaviin poikkeustila-asetuksiin ja että tuolloinkaan merkittävää julkisen vallan käyttöä ei voida siirtää kouluttamattomalle vapaaehtoispoliisille*

Poikkeusolojen ja puolustustilan aikana reservipoliisilla on oikeus käyttää kaikkia niitä poliisin toimivaltuuksia, joihin hän on saanut koulutuksen. (esitysluonnoksen 6 §:n 3 momentti).

Kuten jäljempänä todetaan, esitysluonnos ei avaa reservipoliisikoulutuksen sisältöä, joten esitysluonnoksen 6 §:n 3 momentin oikeudellisesta sisällöstä ei voi tehdä mitään päätelmiä.

Reservipoliisi voi käyttää toimivaltuuksia vain poliisimiehen apuna ja välittömässä ohjauksessa. Reservipoliisin on lisäksi noudatettava niitä käskyjä, määräyksiä ja ohjeita, joita hänen esimiehekseen määrätty poliisimies antaa. (esitysluonnoksen 6 §:n 4 momentti).

esitysluonnoksen 4 §:n 3 momentin perusteluista kuitenkin ilmenee, että ns. normaaliolojen häiriötilanteissakin reservipoliisi voisi toimia melko itsenäisesti. Tästä perusteluissa todetaan, että "vaikka reservipoliisi ei voisi käyttää toimivaltuuksia täysin itsenäisesti, ei kuitenkaan olisi välttämätöntä, että poliisimies olisi kaikissa tapauksissa fyysisesti läsnä.

esitysluonnoksen pykäläehdotuksesta ei suoraan käy ilmi reservipoliisin voimakäyttövälineet. Esitysluonnoksen 9 §:n mukaan valtio varustaa reservipoliisin tehtävien edellyttämällä suoja- ja voimankäyttövälineillä. Voimakeinojen käyttöä koskevan 7 §:n mukaan reservipoliisilla on oikeus tarpeellisten ja puolustettavina pidettävien voimakeinojen käyttöön, myös ns. normaaliolojen häiriötilanteissa. Sallittuihin voimankäyttövälineisiin sovelletaan esityksen mitä poliisilaisissa tai sen nojalla annetuissa säännöksissä säädetään, asettamatta muita rajoituksia välinevalikoimalle. Esityksen 8 §:n mukaan reservipoliisilla on oikeus myös ampuma-aseen käyttöön, myös ns. normaaliolojen häiriötilanteissa. Reservipoliisi ei saa tehtävässään käyttää muita voimankäyttövälineitä kuin mihin hän on saanut koulutuksen.

4. Muita huomioita

Reservipoliisin koulutus

10 § Reservipoliisihenkilöstön koulutus

Reservipoliisin on suoritettava Poliisihallituksen vahvistaman koulutussuunnitelman mukainen koulutus. Poliisihallitus kutsuu reservipoliisihenkilöstön tehtävän edellyttämään koulutukseen sekä muuhun koulutussuunnitelman mukaiseen koulutukseen.

Reservissä olevan on kutsun saatuaan osallistuttava koulutussuunnitelman mukaiseen koulutukseen tai harjoitukseen, jos se voi tapahtua haittaamatta hänen työ- tai virkasuhteesta johtuvia sitoumuksiaan tai tuottamatta hänelle muutoin kohtuutonta haittaa.

Vasemmistoliitto toteaa,

- *Että esityksestä ei selviä, mitä eri sisältöjä "tehtävän edellyttämä koulutus" tarkoittaa. Tämä johtunee siitä, että esityksessä ei ole haluttu tarkemmin avata reservipoliisille tarkoitettuja eri tehtäväalueita;*

- *Että esityksessä reservipoliisin yleinen koulutus suhteessa reservipoliisille annettavien voimakeinojen ja voimankäytön välineiden määrään on epäsuhtainen (peruskoulutus 16 päivää ja 1 päivä/vuosi täydennyskoulutusta).¹⁰*

- *Että poliisivirkamiehen peruskoulutukseen ja poliisin työhön nähden reservipoliisin pikakoulutus muodostuu varsin vähäiseksi myös kansainvälisesti vertaillen.¹¹*

Reservipoliisin kelpoisuusvaatimukset

Esityksen 3 §:ssä säädettäisiin reservipoliisin yleisistä kelpoisuusvaatimuksista.

3 §

Reservipoliisin kelpoisuusvaatimukset

Reservipoliisiksi voidaan ottaa henkilö, joka täyttää valtion virkamieslain (750/1994) 6 ja 8 §:ssä säädetyt yleiset kelpoisuusvaatimukset, joka on tehtävään henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan tehtävään sopiva, joka on suorittanut hyväksytysti tehtävän edellyttämän koulutuksen ja joka on Poliisihallituksen kanssa tekemänsä sitoumuksen mukaan sitoutunut tehtävään.

Ennen sitoumuksen tekemistä Poliisihallituksen tulee hankkia reservipoliisiksi hakeneesta henkilöstöstä turvallisuusselvityslain (726/2014) tarkoittama perusmuotoinen turvallisuusselvitys.

Pykälän perustelujen mukaan koska reservipoliisit nimitettäisiin virkasuhteeseen reservipoliisihenkilöstön käyttöönoton jälkeen, tulee reservipoliisien täyttää valtion virkamieslain (750/1994) edellytykset jo

¹⁰ Reservipoliisin peruskoulutus sisältäisi lähiopetusta kaksi viikonloppua jokaista koulutettavaksi tarkoitettua neljää opetuskokonaisuutta kohden eli yhteensä 8 viikonloppua ja siten 16 päivää. Koulutuksen kokonaishinnaksi muodostuisi 800 euroa henkilöä kohden.

Poliisin AMK-tutkinnon laajuus on 180 opintopistettä ja kun opintoja on takana 1,5 vuotta, poliisiopiskelijat nimitetään nuoremman konstaapelin virkaan. Siihen nähden reservipoliisin peruskoulutus on olematon ja siihen kuuluu ainoastaan vapaa-ajalla 16 päivän peruskoulutus ja vuosittain ylläpitokoulutusta tai harjoittelua vähintään päivä vuodessa

¹¹ Esityksen kansainvälistä vertailua koskevassa osassa todetaan muun muassa, että Alankomaiden vastaavan vapaaehtoispoliisin koulutus kestää yhteensä 63 viikkoa ja jakautuu puolentoista vuoden ajalle. Tämä tarkoittaa keskimäärin kahta illalla olevaa koulutustilaisuutta viikossa. Koulutus sisältää sekä luentoja että käytännön harjoittelua. Saksan Hessenin osavaltiossa on vuodesta 2000 alkaen ollut vapaaehtoisia kansalaisia poliisin apuna. Vapaaehtoisina toimivat saavat 50 tuntia kestävän koulutuksen tehtävään. Saksan Baden-Würtembergin osavaltiossa vapaaehtoinen poliisitoimi on ollut toiminnassa vuodesta 1963. Vapaaehtoisilla on poliisivirkamiehen asema poliisilain mukaisesti. Vapaaehtoiset saavat kuuden viikon kestoisen tiiviin teorian ja käytännön koulutuksen.

(silloin) kun sitoumus reservipoliisiksi ryhtymisestä Poliisihallituksen kanssa tehdään.

Reservipoliisien tulee täyttää virkamieslain 6 ja 8 §:ssä säädetyt yleiset kelpoisuusvaatimukset (eli ylä- ja alaikäraja, kielitaito ja sopivuus virkaan). Sen lisäksi, että reservipoliisiin tulee täyttää yleiset virkasuhteeseen nimittämisen kelpoisuusvaatimukset, tulee hänen olla tehtävään henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan sopiva. Lisäksi hänen tulee olla suorittanut hyväksytyksi tehtävän edellyttämä koulutus (eli peruskoulutus 16 päivää kertasuorituksena ja 1 päivä/vuosi täydennyskoulutusta sekä sopivuus, jonka osalta viitataan muun muassa reservijärjestötaustaan¹²).

Vasemmistoliitto toteaa,

- *Että reservipoliisille kaavailut kelpoisuusehdot sopivuuden osalta jäävät täysin Poliisihallituksen päätettäväksi.*

- *Arvioimme, että reservipoliisiin puutteellinen koulutus ja yksipuoliset rekrytoinnit (maanpuolustusjärjestötausta) kanssa vähentävät Suomessa asuvien ihmisten luottamusta poliisiin puolueettomuuteen. Tällä hetkellä varsinaisen poliisin toimintaan luotetaan melko laajasti samoin kuin muihinkin turvallisuusviranomaisiin.¹³ Suomessa ihmisten mielipiteisiin ja luottamukseen vaikuttaa poliisin näkyminen lähiympäristössä, hälytystehtävien kohtuulliset vasteajat tehtävälle ja yleisen järjestyksen ja turvallisuuden säilyminen.¹⁴*

Reservipoliisiin rekrytointi

Kommentti: Reservipoliisiin rekrytoitavien henkilöiden sopivuutta ja tarvittavia ominaisuuksia ei voida eikä pidä arvioida henkilön aseharrastuksen perusteella. Tällainen esityksessä omaksuttu lähestymiskulma poliisitehtävien suorittamiseen on sekä virheellinen että johtaa yhteiskunnallisesti jännittyneessä tilanteessa epätoivottaviin seurauksiin ja väestön vastakkainasetteluun¹⁵. Poliisin työn sisältö on varsin laaja ja voimakeinojen käyttö on kuitenkin vähäisempi osa sitä. Poliisin voimankäyttöä on rajoitettu voimassa olevan poliisilain

¹² Esitysluonnoksen sivulla 21–22 sopivista rekrytoitavista mainitaan: ”Erityishuomio reserviläisiin kohdistuvassa rekrytoinnissa voitaisiinkin kohdistaa niihin, pääosin 35 vuotta täyttäneisiin sotilaspoliisikoulutuksen saaneisiin henkilöihin, jotka voidaan vapauttaa henkilövarausmenettelyn avulla Puolustusvoimien reservin sijoituksesta. Näiden reserviläisten Puolustusvoimissa saama koulutus tukisi suoraan reservipoliisin koulutusta ja reservipoliisitehtävissä menestymistä.”

¹³ Poliisibarometri 2016 mukaan poliisi koetaan aiempien tutkimusvuosien tapaan tärkeimmäksi viranomaistahoksi rikostorjunnan ja lähiyhteisön turvallisuuden kannalta. Yhteensä 98 % suomalaisista katsoo, että poliisin merkitys on tässä suhteessa melko tai erittäin tärkeä. Turvallisuusviranomaisten merkitys rikostorjunnan ja lähiyhteisön turvallisuuden kannalta on kasvanut viime vuosina kautta linjan. Poliisin, palo- ja pelastustoimen, tulin, rajavartiolaitoksen, terveydenhuollon, puolustusvoimien, koulujen, sosiaalitoimen ja myös yksityisten yritysten roolin erittäin tärkeäksi kokevien vastaajien osuudet olivat kaikki poliisibarometrin tähänastisen tutkimushistorian (1999–2016) korkeimpia. (...) Yhteensä 96 % vastaajista luottaa poliisiin melko tai erittäin paljon. Luottamus palo- ja pelastusalan ammattilaisten toimintaan on kaikkein vahvinta, kuten aiemminkin. Yhteensä 99 % vastaajista luottaa palo- ja pelastustoimeen melko tai erittäin paljon. (Poliisibarometri 2016 s. 7)

¹⁴ Poliisibarometri 2016 mukaan vastaajia pyydettiin arvioimaan, onko turvallisuustilanne heidän mielestään poliisin hallinnassa. ”Missä määrin poliisi mielestänne pystyy kantamaan vastuun yleisen järjestyksen ja turvallisuuden takaamisesta Suomessa?” [Kokonaan, Pääosin, Melko pieneltä osin, Ei juuri lainkaan; En osaa sanoa] Vastaajista 89 % oli sitä mieltä, että poliisi kykenee kantamaan vastuun joko kokonaan tai pääosin. Noin 10 % ajatteli, että poliisi kykenee kantamaan vastuun yleisestä järjestyksestä vain melko pieneltä osalta tai ei juuri lainkaan. Tulokset olivat lähes samoja kuin vuonna 2010. (Poliisibarometri 2016 s. 37)

¹⁵ Esityksen perusteluiden mukaan reservipoliisikoulutukseen rekrytoitaisiin puolustusvoimien reservissä olevia koulutustaustaltaan ja iältään sopivia henkilöitä. Perustelujen mukaan erityishuomio reserviläisiin kohdistuvassa rekrytoinnissa voitaisiin kohdistaa niihin, pääosin 35 vuotta täyttäneisiin sotilaspoliisikoulutuksen saaneisiin henkilöihin, jotka voidaan vapauttaa henkilövarausmenettelyn avulla Puolustusvoimien reservin sijoituksesta. Kohderyhmän valinta esityksessä kertoo siitä, että reservipoliisiksi halutaan lähinnä sellaisia henkilöitä, jotka ovat suuntautuneet puolustusvoimien reservitoiminnan kautta aseharrastajiksi. (esityksen s. 21–22)

säännöksin.¹⁶ Poliisilain 6 §:n mukaan poliisin on toimittava asiallisesti ja puolueettomasti sekä yhdenvertaista kohtelua ja sovinnollisuutta edistäen. Poliisin tulee ensisijaisesti neuvoin, kehotuksin ja käskyin pyrkiä ylläpitämään yleistä järjestystä ja turvallisuutta.

5. Eräitä huomioita esityksen tavasta perustella reservipoliisijärjestelmää

Esityksen perustelutapa: Koska täydennyspoliisi ei ole toiminut normaalioloissa, tarvitaan uusia tehtäviä uudelle reservipoliisille, jotta reservipoliisi saadaan poikkeusoloihin

Esityksestä ilmenee, että koska nykyiselle täydennyspoliisille ei ole löytynyt käyttöä normaalioloissa ja koska halutaan poikkeusoloja varten reservipoliisi, niin reservipoliisin tarpeellisuus tulee osoittaa normaalioloja varten erityisillä uusilla tehtävillä, jotta poliisilla olisi käytettävissään reservi poikkeusoloissa.

¹⁶ Poliisilaissa muun muassa poliisin voimankäyttöä rajoittavia periaatteita ovat perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen (2 §), suhteellisuusperiaate (3 §), vähimmän haitan periaate (4 §), tarkoitussidonnaisuuden periaate (5 §). Esityksen 7 §:n 3 momentin mukaan sallittuihin voimankäyttövälineisiin ja niiden kantamiseen sekä vaadittavaan voimankäyttövälineiden ja voimakeinojen käytön koulutukseen sovelletaan mitä poliisilaissa tai sen nojalla annetuissa säännöksissä säädetään. Säännös

Vasemmistoliitto toteaa,

- Että reservipoliisin luominen normaaliolojen häiriötilanteita varten siksi, että vastaava resurssi olisi käytettävissä poikkeusoloissa, on kestävä peruste reservipoliisijärjestelmän rakentamiselle.

Esityksen kuvaus poliisin mahdollisuudesta saada virka-apua tällä hetkellä

Kommentti: Esitys vähättelee poliisin nykyisten yhteistyökumppaneiden, kuten Puolustusvoimien, Tullin sekä Rajavartiolaitoksen ja Frontexin virka-apun samoin kuin pelastustoimen ja terveydenhuollon merkitystä normaali- ja poikkeusoloissa poliisin todellisena reservinä. Perusteluissa ei edes mainita Tullin rikostorjunnan osuutta Poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen yhteistyössä (PTR-yhteistyö). Tässä kiinnittyy huomio siihen, että esityksessä toisaalla nykyistä sotilaspoliisijoukkoja poliisin lisäresurssina vähätellään: "Puolustusvoimilla ei ole poliisin tehtäviin koulutettuja joukkoja, vaikka sotilaspoliisitehtävissä onkin vastaavia elementtejä." (s. 15) Mutta samassa esityksessä toisaalla (esityksen s. 21-22) tästä samasta sotilaspoliisikoulutuksen käyneestä joukosta reservissä todetaan, että se on sopiva rekrytoinnin kohde reservipoliisiin. Esityksen perustelut vaikuttavat kovin ristiriitaisilta ja tarkoitushakuisilta.